

к.е.н., Відоменко О.І., Коцюченко Г.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ЛОГІСТИКИ ЯК НАУКИ

В останні два десятиліття в світі спостерігається стрімкий розвиток товарообмінних процесів між країнами. А відповідно, в господарській практиці підприємств і фірм стали використовувати нові методи і технології доставки товарів, які базуються на концепції інтеграції транспорту і матеріально-технічного забезпечення, на розвитку найновішої техніки в області інформації та комунікації. На рубежі 70–80-х років почалося органічне об'єднання транспорту із обслуговуючим виробництвом, перетворюючи його в ланку єдиної системи «виробництво–транспорт–розподіл».

Основне завдання логістики полягає в тому, щоб всі стадії (забезпечення, виробництва і збуту) розглядалися як єдиний та безперервний процес трансформації та руху продукту і пов'язаної з цим інформації. Логістика спрямована на підтримку системної стійкості компанії на ринку, узгодження внутрішньо-фірмових протиріч між закупівлями, маркетингом, фінансами і продажем та оптимізацію міжорганізаційних взаємозв'язків із логістичними посередниками.

Важливим для сучасного підприємства стає розгляд логістики з позиції функціонування логістичної системи: особливостей її формування, логістичних витрат, їх складу, класифікації та видів, методів мінімізації цих витрат і т.п.

Логістична система, яка розглядається як адаптивна система зі зворотним зв'язком, що виконує ті чи інші логістичні функції (операції), складається із підсистем та має розвинуті внутрішньосистемні зв'язки й зв'язки із зовнішнім середовищем. Метою логістичної системи є доставка у задане місце необхідної кількості та асортименту товарів та виробів, максимально підготовлених до виробничого чи особистого споживання при заданому рівні витрат.

Будь-яка логістична система складається з сукупності елементів-ланок, між якими встановлені певні функціональні зв'язки і відносини. Ланкою логістичної системи називається економічно або функціонально відособлений

об'єкт, що не підлягає подальшій зміні в рамках поставленої задачі аналізу або побудови логістичної системи, виконує свою мету, пов'язану з певними логістичними операціями або функціями.

Вивченню логістики та логістичної системи присвячені праці: Т.В. Алесінської, І.О. Бланка, О.М. Гаджинського, М.Г. Гирі, С.М. Дімарчука, М.Є. Залманової, А.Г. Кальченко, Л.Б. Міротіна, О.А. Митька, М.А. Окландера, Т.А. Репіч та інших.

Термін «логістика» походить від грецького слова «logistike», що означає мистецтво обрахунків, обмірковувати. Історія виникнення та розвитку практичної логістики походить з далекого минулого. Професор Гамбурзького університету Г.Павеллек зазначав, що ще в період Римської імперії існували служники, які носили титул—логісти; вони займалися розподілом продуктів харчування. За свідченням Архімеда, в IV ст. до н.е. – час найвищої могутності Афін, найбільшої демократизації суспільного ладу й розквіту культури – в Древній Греції налічувалося 10 логістів [1].

У Візантії логістика визначалась як мистецтво постачання армії та управління її пересуваннями з врахуванням кількості солдат, завдань її розподілу та розміщення під впливом особливостей місцевості, озброєння та кількості солдат в армії ворога. У першому тисячолітті нашої ери у воєнному лексиконі деяких країн із логістикою пов'язували діяльність забезпечення збройних сил матеріальними ресурсами та утримання запасів. Так, у часи візантійського царя Леона четвертого (865 – 912 р.р. н.е.) завданням логістики вважалося своєчасне озброєння армії, постачання її військовим майном, та повною мірою піклування її потреб кожного акту військового походу [2].

Зарубіжні вчені схиляються до того, що логістика стала наукою завдяки військовій справі. Основоположником перших наукових праць з логістики вважають французького військового спеціаліста початку 19 ст. А. Джоміні. Він трактував логістику як науку про управління, перевезення, планування, організацію постачання військ і тилове забезпечення фронту. Але військова складова логістики формувалась лише до середини 19 ст.

Німецький філософ, математик, фізик Готфрід Лейбніц (XVII – XVIII ст.) називав логістикою математичну логіку. Цей термін за математичною логікою був офіційно закріплений у 1904 р. на філософській конференції у Женеві.

У роки Другої Світової війни американська армія почала використовувати логістичні підходи при організації взаємодії між підприємствами військово–промислового комплексу, транспортом і постачанням армії. Зазначена взаємодія дозволила своєчасно та систематично забезпечувати американську армію поставками зброї, паливно–мастильних матеріалів і продуктами харчування в необхідній кількості [1].

Ідеї інтеграції постачальних, виробничих і розподільчих систем виникли в ринковій економіці ще на початку 30–х рр. XX ст., і поступово трансформувалися в самостійний науковий напрям досліджень – логістику.

З середини 50–х років поняття логістики увійшло в економічну термінологію США як логістика підприємства. Американський спеціаліст із системного аналізу професор О. Моргенштерн у своїх працях розглядає логістику як частину вчення про організацію та економіку виробництва, яка охоплює заготівельну, виробничу та збутову логістику.

У першій половині 80–х рр. XX ст. у Франції було започатковано системний підхід щодо просування товарів шляхом автоматизованого поєднання потоків просування продукції з виробничим процесом, якому ці продукти споживаються. Основна увага в цей період приділялась організації фізичного просування продуктів, технічному та технологічному обладнанню цього процесу та контролю за його проходженням у просторі та часі. Найбільшого поширення отримали управлінські, економічні та оперативно–фінансові аспекти.

Так професор Г. Павеллек та його колеги з Національної ради США по управлінню матеріальним розподілом, визначаючи сутність логістики, акцентуючи увагу на управлінському аспекті. Вони трактують логістику як планування, управління та контроль потоку матеріальної продукції, а також відповідної їй інформації, що надходить на підприємство, обробляється там та

залишає його.

Багато спеціалістів досліджуваної галузі, в т.ч. французькі, надають переваги економічним аспектам логістики, вони трактують її як сукупність різноманітних видів діяльності з метою отримання із найменшими витратами необхідної кількості продукції у встановлений час та у встановленому місці, де існує конкретна потреба в даній продукції.

Німецькою транспортно–експедиторською фірмою «Данзас» логістика трактується як система, вироблена для кожного підприємства з метою оптимального, з точки зору отримання прибутку, прискорення руху матеріальних ресурсів і товарів у середині та за межами підприємства, починаючи із закупівлі сировини та матеріалів, їх проходження через виробництво та закінчуючи постачанням готових виробів споживачам, включаючи інформаційну систему, що пов'язує ці завдання.

На кінець першої половини 80-х рр. ХХ ст. термін «логістика» почав використовуватися як загальна назва галузі науки. Спочатку даний термін застосовувався тільки для характеристики взаємодії складського господарства з транспортом і координації його використання. Але з часом постала необхідність синхронізувати не лише рух матеріальних потоків на складах і перевезеннях товарів, але і планування та управління виробництвом, при його організації, з метою оптимального використати наявного обладнання та своєчасно задовольнити потреб споживачів [3].

Практичний потенціал логістики першими передбачили американські спеціалісти Пол Конверт і Пітер Дракер. Вони зазначили її потенційні можливості як «останню межу економічних витрат» і «необізнаний материк економіки».

У подальшому розвитку науки їх точки зору дотримувалося багато логістиків-теоретиків. Американські науковці М.Портер, Д.Сток та ін. вважають, що логістика вийшла за межі її традиційного вузького визначення та має велике значення у стратегічному управлінні та плануванні фірми.

Російська наукова думка зафіксувала свої набутки у сфері трактування

поняття „логістика” у термінологічному словнику логістики, в якому подається таке визначення: «це наука про планування, контроль та управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними та нематеріальними операціями, здійснюваними в процесі доведення сировини та матеріалів до виробничого підприємства, внутрізаводської обробки сировини, матеріалів та напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача відповідно інтересів та вимог останнього, а також передачі, збереження та обробки відповідної інформації» [4].

У науковій літературі можна зустріти різноманітні думки відносно етапів розвитку теорії логістики. Одні виділяють три періоди, другі – чотири, інші – п'ять. При цьому кожний етап характеризується відповідними концептуальними підходами формування систем товароруку.

Так, О.І. Михайлова виділяє період фрагментації (1920-1950 рр.), період становлення (1950-1970 рр.), період розвитку (1970-1980 рр.) та період інтеграції (з 1980 р. і до сьогодні) [5].

Література:

1. Гаджинский А.М. Основы логистики. Учеб. пос. – М., 2005. – 122 с.
2. Залманова М.Е. Логистика. – Саратов: СГТУ, 2005. – 166 с.
3. Бариллович А.П., Воркут А.И. Концепция международных перевозок грузов. - К., 2005. - 165 с.
4. Гордон М.П., Тишкин Е.М., Как осуществить экономическую доставку товара отечественному и зарубежному покупателю: Справочное пособие для предпринимателя. – М.: Транспорт, 2003. - 64с.
5. Михайлова О.И. Введение в логистику: Учеб.-метод. пособие. - М.: Дашков и К, 2009. - 103с.

e-mail: anyuta.smile@gmail.com